

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av 7 kap. 3 och 5 § ärvdabalken

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att bestämmelserna om laglott i ärvdabalken skall ändras så att till arvlåtarens kvarlåtenskap vid beräkning av laglott endast läggs sådana gåvor som arvlåtaren under sin livstid givit arvingen som förskott på arv eller som till sitt syfte kan jämföras med testamente. En gåva skall inte längre kunna läggas till kvarlåtenskapen endast på den grunden att gåvan uppenbarligen varit avsedd att gynna gåvotagaren framom en sådan arvinge som har rätt till laglott.

Dessutom föreslås att en testamentstagare i pengar skall kunna betala en arvinges laglott eller vad som brister i laglotten, även om rätten till penningprestation inte uttryckligen nämns i testamentet. Bestämmelsen om framställande av anspråk på laglott skall samtidigt ändras så att det i vissa fall skall vara möjligt att framställa anspråk genom tillkännagivande i den officiella tidningen.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagstiftning

Arvlåtarens bröstarvinge samt adoptivbarn och dennes avkomling har enligt 7 kap. ärvdabalken (40/1965) rätt till laglott efter arvlåtaren. Laglotten utgör hälften av värdet av den arvslott som enligt laga arvsföljd tillkommer en laglotsberättigad arvinge.

I 7 kap. ärvdabalken ingår bestämmelser som syftar till att arvlåtaren inte skall kunna minska värdet av rätten till laglott. I 7 kap. 3 § 3 mom. ärvdabalken föreskrivs om skyddet för laglott mot gåvor som arvlåtaren givit. Enligt det skall vid beräkning av laglott till boets tillgångar läggas av arvlåtaren givet förskott på arv, samt om särskilda motskäl inte föreligger, vad han eller hon bortgivit under sådana omständigheter eller på sådana villkor att gåvan till sitt syfte kan jämföras med ett testamente. Till boets tillgångar skall också, om inte särskilda motskäl föreligger, läggas en s.k. gynnande

gåva, dvs. en gåva som arvlåtaren givit en avkomling eller ett adoptivbarn eller dennes avkomling eller dessas makar och som uppenbarligen givits i syfte att gynna mottagaren till skada för en laglotsberättigad arvinge.

Den till vilken arvlåtaren har givit gåvan kan bli tvungen att med värdet av den erhållna gåvan ansvara för utfyllnad av laglott. Ansvaret uppkommer enligt 7 kap. 8 § ärvdabalken i det fall att arvingen inte kan utfå sin laglott ur arvlåtarens kvarlåtenskap. Vill arvingen framställa anspråk på utfyllnad av laglott, skall han eller hon göra det genom talan inom ett år från det att han eller hon erhållit kännedom om arvlåtarens död och om ett sådant förordnande om gåva som gör intrång i hans eller hennes rätt till laglott, dock senast inom tio år från arvlåtarens död.

Arvingens laglott skyddas också mot ett testamente av arvlåtaren. Enligt 7 kap. 5 § ärvdabalken är ett testamente utan verkan gentemot en arvinge till den del det hindrar honom eller henne att få ut sin laglott ur

kvarlåtenskapen eller inskränker hans eller hennes rätt att förfoga över den egendom som tillkommer honom eller henne som laglott. Testatorn kan dock förordna att testamentstagaren skall ha rätt att utfylla laglotten eller den bristande delen av laglotten med pengar. Ett sådant testamente är giltigt, om penningprestationen sker senast inom loppet av en skäligen, av arvingen utsatt tid.

I 7 kap. 5 § ärvdabalken finns också bestämmelser om hur arvingen skall gå till väga för att göra gällande att ett testamente som gör intrång i hans eller hennes laglott är utan verkan. Arvingen skall tillkännage testamentstagaren sitt anspråk på laglott antingen genom stämmingsman eller på annat sätt bevisligen. Tillkännagivandet skall ske inom sex månader från det att testamentet delgavs arvingen.

1.2. Lagstiftningen i övriga nordiska länder

I Danmark, Norge och Sverige finns inga bestämmelser med stöd av vilka en gåva som motsvarar en gynnande gåva kunde tas i beaktande vid beräkning av laglott. Enligt dansk och norsk rätt skyddas inte laglotten mot sådana gåvor som arvlåtaren givit under sin livstid. Enligt ärvdabalken i Sverige får vid beräkning av laglott beaktas vad arvlåtaren givit som förskott på arv och sådan gåva som till sitt syfte kan jämföras med ett testamente.

Enligt dansk, norsk och svensk lag kan inte testamentstagaren betala laglotterna i pengar. I dessa länder har det därför inte väckts några frågor om huruvida laglotterna kan betalas i pengar i sådana fall där ett uttryckligt villkor om det saknas i testamentet.

2. Föreslagna ändringar

I propositionen föreslås att 7 kap. 3 § ärvdabalken ändras så att till kvarlåtenskapen inte längre skall läggas av arvlåtaren givna gåva enbart för den skull att gåvan uppenbarligen givits i syfte att gynna arvlåtarens avkomling, adoptivbarn, adoptivbarnens avkomlingar eller deras makar framom en sådan arvinge som har rätt till laglott. Rätten till laglott skall däremot alljämt skyddas mot förskott på arv samt sådana gåvor som till sitt syfte kan jämföras med ett testamente.

Slopandet av bestämmelsen om gynnande

gåva kan anses vara motiverat, eftersom bestämmelsen i dagens förhållanden alltför ingripande begränsar en persons möjligheter att under sin livstid ge bort egendom som gåva. Bestämmelsen om att en gynnande gåva skall läggas till kvarlåtenskapen kan leda till att en gåva som saknar samband med arvlåtarens död och som arvlåtaren kanske givit årtionden före sin död tillmäts betydelse vid beräkning av laglott. Detta kan leda till att storleken på laglotten ökar så att arvlåtarens testamente, genom vilket han eller hon uttryckt sin yttersta vilja, inte kan verkställas. Regleringen gällande laglott har inte nuförtiden en sådan betydelse för tryggheten av arvingarnas grundläggande livsförutsättningar att det skulle vara motiverat att så ingripande begränsa arvlåtarens möjligheter att förfoga över sin egendom.

Bestämmelsen om gynnande gåva ställer även arvlåtarens avkomlingar, adoptivbarn, adoptivbarnens avkomlingar och deras makar som gåvotagare i sämre ställning än andra. Det är inte följdriktigt att gåvor till dessa påverkar laglotten även under sådana omständigheter, där arvlåtaren helt fritt kan ge bort sin egendom i gåva till andra personer. Beaktandet av gynnande gåvor är också ägnat att försvåra överlåtelse av egendom som hör till näringsverksamheten i fall där den som fortsätter med näringsverksamheten står i släktskaps- eller svärgerlagsförhållande av nämnt slag till den avstående näringsidkaren. Den som fortsätter med näringsverksamheten måste då vara beredd på att anspråk på utfyllnad av laglott kanske kan riktas mot honom eller henne årtionden senare. Att utsätta den som fortsätter näringsverksamheten för en sådan risk kan inte anses motiverat, när man beaktar att någon motsvarande risk inte existerar när egendomen ges i gåva till andra personer.

I propositionen föreslås dessutom att 7 kap. 5 § ärvdabalken skall ändras. Paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrad så att en testamentstagare till en laglotsberättigad arvinge i pengar skall kunna betala ett belopp som motsvarar laglotten eller vad som brister i denna även i det fall att testamentet inte innehåller något villkor om detta.

Den gällande regleringen, som förutsätter att om rätten till penningprestation skall finnas ett villkor i testamentet, har i vissa fall i onödan hindrat uppnåendet av testatorns syfte. Så har det kunnat gå t.ex. på grund av att man i samband med upprättande av testa-

mente inte känt till att villkoret skall omnämnas i testamentet. Det är också möjligt att villkoret lämnats bort därför att testatorn i samband med upprättande av testamente inte haft anledning att anta att det kommer att göra intrång i laglotten.

Den föreslagna ändringen har praktisk betydelse speciellt när det genom ett testamente har förordnats om en ekonomisk helhet, t.ex. ett affärsföretag eller en jordbruksfastighet, vars delning inte är ändamålsenlig med hänsyn till näringen. Ändringen innebär att testamentstagaren kan behålla den helhet som han eller hon erhållit genom att i pengar erlägga vad som brister i laglotten, trots att ett uttryckligt omnämnande av rätten till penningprestation saknas i testamentet. Testatorn kan naturligtvis i sitt testamente förordna att testamentstagaren inte har rätt till en penningprestation.

I propositionen föreslås dessutom att 7 kap. 5 § 3 mom. kompletteras till den del det gäller sättet att tillkännage ett anspråk på laglott. Om ett anspråk på laglott inte har kunnat tillkännagivas testamentstagaren därför att han eller hon på grund av de omständigheter som framkommit i saken kan antas hålla sig undan ett tillkännagivande eller om hans eller hennes adress är okänd, kan ett anspråk på laglott tillkännagivas genom att publicera det i officiella tidningen inom den tid som fastställts för tillkännagivande av anspråk. Det faktum att en arvinge ges en möjlighet att tillkännage ett anspråk på laglott på detta sätt är motiverat särskilt därför att anspråk på laglott skall framställas inom en kort tidsfrist på sex månader.

Med anledning av den sistnämnda ändringen flyttas den två sista meningarna i gällande 5 § 3 mom. till paragrafens 4 mom.

3. Propositionens verkningar

Den föreslagna ändringen av 7 kap. 3 § innebär att gåvor som arvlåtaren givit under sin livstid bedöms vid beräkning av laglott på samma sätt oberoende av vem som är gåvotagare. Ändringen kommer i vissa fall

bl.a. att underlätta överlåtelse av sådan egendom som hör till näringsverksamheten och som under arvslåtarens livstid överläts till den som fortsätter med näringsverksamheten. Sådana överlåtelser påverkar inte beräkningen av laglott efter det att arvlåtaren avlidit, om inte överlåtelsen gjorts under sådana omständigheter eller på sådana villkor att gåvan till sitt syfte kan likställas med ett testamente.

Den föreslagna ändringen av 7 kap. 5 § innebär att ett testamente något oftare än hittills kan verkställas i enlighet med sitt innehåll, om testamentstagaren i pengar kan betala vad som brister i laglotten. Ändringen i fråga om sättet att tillkännage ett anspråk på laglott gör rätten till laglott mera bestående i fall där man inte lyckas nå testamentstagaren.

Förslaget har inga organisatoriska verkningar och inga verkningar i fråga om statsökonomi eller andra offentliga sammanslutningars ekonomi.

4. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Utkastet till regeringsproposition remitterades till 14 myndigheter och organisationer som företräder bl.a. företags- och näringsverksamheten, den juridiska forskningen samt advokat- och rätts hjälpsverksamheten. Enligt remissvaren ansågs de föreslagna ändringarna vara motiverade och behövliga.

5. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 7 kap. 3 och 5 § ärvdabalken

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i ärvdabalken av den 5 februari 1965 (40/1965) 7 kap. 3 § 3 mom. och 5 § 2 och 3 mom., sistnämnda moment sådant det lyder i lag 700/1990, samt *fogas* till 5 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 700/1990, ett nytt 4 mom. som följer:

7 kap.

Om laglott

3 §

Till boets tillgångar skall läggas av arvlåtaren givet förskott på arv samt, om särskilda motskäl inte finns, det som han under sin livstid givit bort under sådana omständigheter eller på sådana villkor att gåvan till syftet kan jämföras med ett testamente. Egenheten skall uppskattas till det värde den hade vid den tidpunkt då den mottogs, om inte annat föranleds av omständigheterna.

5 §

Utan hinder av vad som sägs i 1 mom. är ett testamente dock giltigt, om testamentstagaren till en till laglott berättigad arvinge i pengar betalar ett belopp som motsvarar laglotten eller vad som brister i den. En förutsättning är att beloppet betalas inom en skälig tid som arvingen har satt ut och att betalning i pengar inte har förbjudits genom testamente.

Vill en arvinge göra gällande att ett testamente är utan verkan skall han tillkänna testamentstagaren sitt anspråk på laglott genom stämningsman eller på något annat bevisligt sätt inom sex månader efter att testamentet delgivits arvingen på det sätt som anges i 14 kap. 4 § 1 mom. Har anspråket på laglott inte kunnat delges testamentstagaren på grund av att han enligt vad som framkommit i saken kan antas hålla sig undan delgivningen eller på grund av att hans adress är okänd, kan anspråket på laglott också framställas genom att ett meddelande om det publiceras i den officiella tidningen inom nämnda tid.

En arvinge kan inte göra gällande att ett testamente är utan verkan, om han efter arvlåtarens död har av sagt sig sin laglott. Om avsägelse av laglott under arvlåtarens livstid bestäms i 17 kap. 1 § 2 mom.

Denna lag träder i kraft den .
Om arvlåtaren har avlidit innan denna lag träder i kraft, tillämpas tidigare bestämmelser.

Helsingfors den 18 september 1998

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Jussi Järventausta*

Lag

om ändring av 7 kap. 3 och 5 § ärvdabalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i ärvdabalken av den 5 februari 1965 (40/1965) 7 kap. 3 § 3 mom. och 5 § 2 och 3 mom., sistnämnda moment sådant det lyder i lag 700/1990, samt
fogas till 5 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 700/1990, ett nytt 4 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

Om laglott

3 §

Till boets tillgångar skola läggas av arvlåtaren givet förskott på arv samt, om ej särskilda skäl äro däremot, vad han i livstiden bortgivit under sådana omständigheter eller på sådana villkor, att gåvan till syftet är att likställa med testamente, så ock sådan av honom till hans avkomling eller adoptivbarn eller dettas avkomling eller dessas makar given sådan gåva, som uppenbarligen givits i syfte att gynna mottagaren till skada för till laglott berättigad arvinge. Egendomen skall, där ej omständigheterna annat föranleda, uppskattas till det värde den hade vid den tidpunkt, då den mottogs.

Till boets tillgångar *skall* läggas av arvlåtaren givet förskott på arv samt, om *särskilda motskäl inte finns, det som han under sin livstid givit bort* under sådana omständigheter eller på sådana villkor att gåvan till syftet *kan jämföras* med ett testamente. Egendomen skall *uppskattas till* det värde den hade vid den tidpunkt då den mottogs, *om inte annat föranleds av omständigheterna.*

5 §

Utan hinder av vad i 1 mom. är sagt är testamente, i vilket arvlåtaren förordnat, att hans kvarlåtenskap eller något till densamma hörande skall givas åt någon på villkor, att testamentstagaren åt till laglott berättigad arvinge i penningar erlägger ett belopp, som motsvarar dennes laglott eller vad som brister i denna, giltigt i det fall, att prestationen sker senast inom loppet av en skälig, av arvingen utsatt tid.

Vill en arvinge göra gällande att ett testamente är utan verkan, skall han tillkännage testamentstagaren sitt anspråk på laglott ge-

Utan hinder av vad *som sägs* i 1 mom. är ett testamente *dock giltigt, om testamentstagaren till en till laglott berättigad arvinge i pengar betalar ett belopp som motsvarar laglotten eller vad som brister i den. En förutsättning är att beloppet betalas inom en skälig tid som arvingen har satt ut och att betalning i pengar inte har förbjudits genom testamente.*

Vill en arvinge göra gällande att ett testamente är utan verkan skall han tillkännage testamentstagaren sitt anspråk på laglott ge-

Gällande lydelse

nom stämningsman eller på annat sätt bevisligen inom sex månader från det han på det sätt som anges i 14 kap. 4 § 1 mom. fick del av testamentet. *En arvinge kan inte göra gällande att ett testamente är utan verkan, om han efter arvlätarens död har av sagt sig sin laglott. Om avsägelse av laglott under arvlätarens livstid stadgas i 17 kap. 1 § 2 mom.*

Föreslagen lydelse

nom stämningsman eller på något annat bevisligt sätt inom sex månader efter att testamentet delgivits arvingen på det sätt som anges i 14 kap. 4 § 1 mom. *Har anspråket på laglott inte kunnat delges testamentstagaren på grund av att han enligt vad som framkommit i saken kan antas hålla sig undan delgivningen eller på grund av att hans adress är okänd, kan anspråket på laglott också framställas genom att ett meddelande om det publiceras i den officiella tidningen inom nämnda tid.*

En arvinge kan inte göra gällande att ett testamente är utan verkan, om han efter arvlätarens död har av sagt sig sin laglott. Om avsägelse av laglott under arvlätarens livstid bestäms i 17 kap. 1 § 2 mom.

Denna lag träder i kraft den

Om arvlätaren har avlidit innan denna lag träder i kraft, tillämpas tidigare bestämmelser.
